

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE
AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 343.6(043.2)**

NASTAS ANDREI

**RĂSPUNDEREA PENTRU DECLARAȚIILE CU REA-
VOINȚĂ ÎN DREPTUL PENAL**

SPECIALITATEA: 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

CHIȘINĂU 2017

Teza de doctorat a fost elaborată în cadrul Centrului Cercetări Juridice al Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei

Conducător științific:

CUȘNIR Valeriu, doctor habilitat în drept, profesor universitar.

Referenți oficiali:

1. **ULIANOVSKI Xenofon**, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
2. **RUSU Vitalie**, doctor în drept, conferențiar universitar.

Componența Consiliului științific specializat:

1. **BRÎNZĂ Sergiu, președinte**, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
2. **OSOIANU Tudor, secretar științific**, doctor în drept, conferențiar universitar.
3. **BERLIBA Viorel**, doctor habilitat în drept, profesor universitar.
4. **MORARU Victor**, doctor în drept, profesor universitar.
5. **BUJOR Valeriu**, doctor în drept, profesor universitar.
6. **STATI Vitalie**, doctor în drept, conferențiar universitar.
7. **TIMOTIN Mariana**, doctor în drept, conferențiar universitar.

Susținerea va avea loc la data de **09 septembrie 2017**, ora **10:00** în ședința Consiliului Științific Specializat **D 18 554.01-03** din cadrul Institutului de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, pe adresa: MD 2001, Republica Moldova, bul. Ștefan cel Mare 1, auditoriu **109**

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, la Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei „Andrei Lupan” și pe pagina web a CNAA (<http://www.cnaa.acad.md>).

Autoreferatul a fost expediat **la 02 august 2017**

Secretar științific al

Consiliului științific specializat,

dr., conf. univ. _____

OSOIANU Tudor

Conducător științific,

dr. hab., prof. univ _____

CUȘNIR Valeriu

Autor: _____

NASTAS Andrei

© Nastas Andrei, 2017

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea temei. Asigurarea unei justiții accesibile și funcționale este unul dintre obiectivele prioritare ale reformei judiciare. Rolul primordial în soluționarea conflictelor sociale este deținut de stat. Pe de altă parte un pericol iminent pentru justiția actuală, dar și pentru relațiile sociale din alte domenii, îl prezintă declarațiile cu rea-voință, care produc variate consecințe juridice, necesare în vederea soluționării diferitor raporturi sociale. În acest context, ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice implică o actualitate nuanțată. Faptele infracționale privind declarațiile enunțate subminează activitatea normală a sistemului judiciar și a organelor de drept, aduc atingere actului de justiție. În vederea satisfacerii imperativelor politicii penale reacția statului la săvârșirea oricărui infracțiuni trebuie să se materializeze în restabilirea a ordinii de drept și tragerea la răspundere și sancționarea făptuitorilor.

O părghie efectivă în asigurarea legalității în cadrul probatoriului o constituie legea penală, cu anumite norme de incriminare (art. 309, 311, 312, 313, 314). Aici se adăpostește o parte a instrumentariului de ocrotire juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. Menirea funcțională a acestui instrumentariu constă în garantarea stabilirii obiective, prin intermediul interdicțiilor și măsurilor de drept penal, a împrejurărilor cauzei, precum și în respectarea drepturilor și libertăților persoanei. Totodată, argumentele expuse în cadrul lucrării sesizează faptul că aceste norme de drept, în marea majoritate a cazurilor, sunt nefuncționale. În afară de latența relativ înaltă a acestor categorii de infracțiuni, anumite clauze vizează lipsa de claritate și elaborarea insuficientă sau aproximarea uneori a normelor de drept penal, neconcordanța lor deplină cu normele de procedură penală. Toate aceste realități creează dificultăți în interpretarea univocă și în aplicarea uniformă a normelor de drept privind răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal. De asemenea, în situația depunerii anumitor declarații cu aspect criminalistic, în fiecare caz separat, sunt luate în calcul în deplină măsură urmările prejudiciabile ale acestora. Mai este necesară și o atitudine prudentă privind determinarea anumitor criterii care diferențiază răspunderea penală în situația reglementării componentelor de infracțiune legate de ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. După cum ne demonstrează practica, infracțiunile privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice au, în mare parte, un caracter latent. Această convingere se impune ca urmare a analizei materialelor din cadrul cauzelor penale. La moment, nu este manifestată o reacție corespunzătoare asupra cazurilor de declarație mincinoasă, de depunere a declarațiilor false, ca varietăți ale falsificării de probe.

Considerăm, că una dintre cauzele obsesive ale stării de fapt a lucrurilor o constituie dificultățile apărute la încadrarea juridică a unor astfel de fapte și argumentarea elementelor componente de infracțiune. Ele sunt determinate, în mare parte, de absența unei percepții corecte a semnelor componentelor de infracțiune, ce atentează la declarațiile producătoare de consecințe juridice. O cauză a acestei stări a lucrurilor se datorează și erorilor în formularea dispozițiilor legate de normele de drept penal referitoare la răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, ce are drept efect interpretarea necorespunzătoare a legii.

Cercetarea acestor probleme privind declarațiile generatoare de consecințe juridice ne-a permis elaborarea și formularea anumitor recomandări în vederea perfecționării legislației și a practicii judiciare, inclusiv în vederea interpretării adecvate a normelor de drept penal în domeniul dat. Toate aceste circumstanțe indică la actualitatea temei selectate pentru cercetare. Cele afirmate adevăresc pe deplin necesitatea unui studiu teoretico-aplicativ fundamental în problematica fluidității sociale, al caracterului juridic, al clasificării și practicii de aplicare, al elaborării propunerilor justificate în sensul perfecționării normelor de drept penal menite să ocrotească declarațiile cauzatoare de consecințe juridice.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare. Subiectul răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice a constituit obiectul de cercetare a mai multor investigații științifice. Dar, până la moment, sunt puține studii monografice distincte consacrate ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. În ultimul timp, marea majoritate a specialiștilor din domeniu concluzionează, că relațiile sociale privind declarațiile producătoare de consecințe juridice, ca obiect al ocrotirii penale, își au propria structură, iau naștere și derulează în diverse domenii, inclusiv în sectorul justiției. Colectarea de probe autentice și veridice (inclusiv și prin declarații corespunzătoare) în cadrul cauzelor penale se prezintă drept o condiție indispensabilă, un element obligatoriu. Acestei realități necesare ca atare i se supune, fără echivoc, mai multe compartimente prevăzute în sfera sancționării de legea penală a Republicii Moldova (art.185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹).

De un aport aparte la elaborarea studiilor-modele de colportaj în domeniul care ne privește aici, au dat dovadă următorii autori: Brînză Sergiu, Stati Vitalie, Ulianovshi Gheorghe, Berliba Viorel, Reșetnicov Artur, Gîrlea Anastasia, Barbăneagră Alexei, Vremea Igor, Aramă Elena (*Republica Moldova*) Antoniu G., Apetrei Mihai., Argeșanu Ion., Bodoroncea Georgiana, Cioclei Valerian, Lefterache Lavinia Valeria, Boroî Alexandru, Braunștein Berthold, Canțer Oleg, Cernea Emil, Molcuț Emil, Ciopraga Aurel, Diaconescu Gheorghe, Duvac Constantin, Diaconescu Horia, Răducanu Ruxanda, Dobrinou Vasile, Dima Traian, Dongoroz Vintilă, Kahane Siegfried, Oancea Ion, Fodor Iosif, Iiescu Nicoleta, Bulai Constantin, Stănoiu Rodica, Roșca Victor, Dungan Petre, Medeanu Tiberiu, Pașca Viorel, Loghin Octavian, Miheș Cristian, Pop Traian, Romoșan Ioan-Dorel, Rotaru Cristina, Stoica Florin, Theodoru Grigore, Volonciu Nicolae, Tudorel Toader (*România*), Блинников В. А., Устинов В. С., Бунев А. Ю., Бунеева И. Ю., Власов И. С., Тяжкова И. М., Голубов И. И., Гулый А. А. Кужиков В. Н., Горелик А. С., Лобанова Л. В., Дворянсков И. В., Косякова Н. С., Кузьмина С., Кулешов Ю. И., Лобанова Л. В., Намнясева В. В., Петросян О. Ш., Трунцевский Ю. В., Барикаев Е. Н., Саркисян А. Ж., Хабибуллин М. Х., Юдушкин С. (*Federația Rusă*) dacă ne oprim aici. Aportul adus științei juridice prin opiniile acestor autori se regăsește în cadrul prezentei teze de doctorat, ele ținând pe axă legală de proporționare evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind protecția juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice; conceptul ”declarația cu rea-voință pasibilă de incriminare”; declarația cu rea-voință – faptă intenționată de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice; tipologia declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite prin legea penală; aspectele

comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite prin legea penală; incriminarea declarației cu rea-voință privind drepturile de autor (art. 185³ CP RM); incriminarea declarației cu rea-voință privind înfăptuirea justiției (art. 309, 311, 312, 313, 314 CP RM); incriminarea declarației cu rea-voință privind încrederea publică (art. 352¹ CP RM); alte incriminări care adună declarațiile producătoare de consecințe juridice (art. 244, 244¹, 330¹ CP RM); incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental și anglo-saxon. Se ajunge la concluzia, că în literatura de specialitate nu este cercetat suficient subiectul ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice; nu este tratat la nivel corespunzător conceptul de declarație cu rea-voință pasibilă de incriminare; nu este efectuată delimitarea calitativă a declarațiilor care generează consecințe juridice ocrotite prin legea penală; nu este expus și tratat la nivel suficient caracterul intenționat al declarației cu rea-voință în calitatea ei de faptă ce ține de fals și de minciună privind alterarea consecințelor juridice, etc.

Subiectului răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice îi este acordat un anumit grad de atenție, dar cu toate acestea, tratamentul subiectului pasibil de răspundere penală pentru atare declarații se constată a fi insuficient, la această etapă de dezvoltare a legislației penale. Totalitatea studiilor doctrinare sunt, în mare parte, străine modelului autohton al incriminării declarației cu rea-voință, care generează consecințe juridice, acoperind doar în parte careva aspecte ale acestui subiect. De asemenea, normele de drept penal, analizate în cadrul acestei teze de doctor, necesită o investigație complexă teoretică de pe poziția dreptului penal și procesului penal, cu luarea în calcul a indicilor practicii judiciare. Considerăm, că doar în baza unei astfel de cercetări pot fi elaborate anumite recomandări referitoare la perfecționarea legislației privind răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice și a practicii de aplicare a ei. Concomitent este necesară o analiză corespunzătoare a normelor de drept penal care asigură ocrotirea eficientă a normelor de drept penal, antrenate în producerea de consecințe juridice. În particular, accentul a fost pus în schiță liniară pe următoarele aspecte: 1) concordanța dispozițiilor legii penale cu normele de drept procesual-penal în materia declarațiilor producătoare de consecințe juridice; 2) specificul caracterului prejudiciabil al faptelor privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice; 3) elaborarea de propuneri în vederea perfecționării dispoziției normelor de drept penal, cu referire la ocrotirea declarațiilor producătoare de consecințe juridice.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în identificarea și tratarea caracterului, conținutului, formei și varietății declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal. Pentru realizarea acestui scop, au fost trasate următoarele *obiective*:

- analiza surselor de specialitate consacrate ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice;
- conturarea și fundamentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice și pasibile de incriminare;
- argumentarea caracterului intenționat al declarației cu rea-voință - ca faptă de fals și minciună privind alterarea adevărului și producătoare de consecințe juridice, pasibilă de incriminare;

- reflectarea evoluției legislației penale privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice;
- tratamentul incriminărilor declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, din legislația penală a Republicii Moldova și a altor state;
- reliefașarea aspectelor comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite de legea penală;
- conturarea și fundamentarea problemei științifice importante soluționate privind răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice;
- elaborarea concluziilor generale, recomandărilor științifice și a propunerilor privind perfecționarea normelor de drept penal în sfera răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

Metodologia cercetării științifice. În vederea realizării prezentului demers științific de drept penal, ne-am bazat pe metode științifice de calitate: istorică, logico-formală, comparativă, statistică și sociologică. Ca bază teoretică a prezentei teze de doctorat au figurat rezultatele din domeniul teoriei dreptului penal și dreptului procesual penal, identificând, în special, cercetările întreprinse de autorii nominalizați anterior. Baza juridică a cercetării date o constituie: Constituția Republicii Moldova, Codul penal și Codul de procedură penală al Republicii Moldova, reglementările de drept penal și procesual-penal din alte state. În cadrul lucrării și-au găsit, de asemenea, reflectare și prevederile actelor internaționale, la care statul nostru este parte, în materia drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Materialul empiric utilizat se fundamentează pe datele statistice obținute ca rezultat al studierii dosarelor penale cu referire la faptele infracționale legate de răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea și tratamentul multiaspectual al legislației și doctrinei privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, reprezentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, caracterizarea sediului normativ de incriminare a acestora, inclusiv prin prisma legislației altor state și fundamentarea riguroasă a elementelor constitutive și a celor agravante ale infracțiunilor având ca obiect declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Cercetarea științifică monografică asupra declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, însoțită de analiza și evaluarea prevederilor art.185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova, a viziunilor doctrinare în materie, susținute cu practică judiciară pertinentă, pune în evidență un veritabil suport științifico-practic pentru soluționarea unor probleme privind aplicarea normelor în cauză, dar și întru perfecționarea cadrului normativ în domeniu. Rezultatele cercetării obținute în urma investigațiilor efectuate, au permis a evidenția cercul „atentelor” în domeniul ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, precum și clasificarea acestor fapte în funcție de obiectul nemijlocit asupra căruia este îndreptată fapta infracțională. În fapt, au fost puse în evidență și tartate la nota cerută de lege componentele de infracțiuni care au ca obiect declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Au fost inițiate și anumite

propuneri în vederea perfecționării normelor de drept penal cu referire la răspunderea penală pentru darea cu rea-voință de declarații producătoare de consecințe juridice.

Problema științifică importantă soluționată rezidă în conceptualizarea ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, urmărindu-se relevarea specificului faptelor infracționale în cauză, inclusiv a modalităților normative de săvârșire, în vederea contribuirii la eficientizarea răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință pasibile de incriminare.

Rezultatele științifice principale, înaintate spre susținere. Rezultatele cercetărilor din cadrul tezei de doctorat au fost reflectate în conceptele de bază cu caracter teoretico-practic, ele fiind înaintate spre susținere în următoarea ordine: evidențierea legităților istorice ale răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință în dreptul penal; trecerea în revistă a aspectelor juridice și gnoseologice ale declarației corespunzătoare adevărului, producătoare de consecințe juridice și a semnificației acestora pentru adoptarea unor hotărâri legale și motivate; specificarea caracterului juridic și social al faptelor ce generează răspunderea penală pentru darea de declarații cu rea-voință prin variate unelte de colportaj; precizarea și sistematizarea cercului de relații sociale cărora li se cauzează prejudicii prin depunerea de declarații cu rea-voință; aprecierea strării actuale din domeniul științei dreptului penal cu referire la răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice; descrierea și analiza semnelor obiective și subiective ale răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință; consemnarea și specificarea tipologiei declarațiilor cu rea-voință; determinarea aspectelor comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite de legea penală; evidențierea specificului incriminării declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental și sistemului de drept anglo-saxon; formularea recomandărilor de lege-ferenda în vederea perfecționării normelor de drept penal care prevăd răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință.

Semnificația teoretică a lucrării rezidă în tratamentul de amplitudine, atât privind conceptul declarației cu rea-voință în dreptul penal, cât și asupra elementului indispensabil - producătoare de consecințe juridice. Plină de semnificație teoretică este abordarea științifică a tipologiei declarațiilor cu rea-voință, caracterizarea elementelor constitutive ale incriminărilor în cauză din Codul penal al Republicii Moldova, dar și din legislația altor state. Tezele științifice înfățișate, polemica științifică densă, terminologia de specialitate adecvată, constatările și viziunile autorului privind declarația cu rea-voință, ilustrate cu spețe din jurisprudența oferă numeroase valențe teoretice cercetării de față. Lucrarea are în suport analiza multiplelor opinii expuse în literatura de specialitate, referitoare la incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, făcându-se și o incursiune istorică ce privește politica penală în domeniul, dar și un studiu comparativ privind sancționarea penală a unor atare fapte în conformitate cu legislația altor state. Anumite valențe teoretice oferă lucrării clasificarea faptelor infracționale privind declarațiile producătoare de consecințe juridice în funcție de caracterul declarației producătoare de consecințe juridice, care reprezintă esența faptei infracționale; condițiile procesuale de administrare a materialului probator sub forma declarației producătoare de consecințe juridice.

Valoarea aplicativă a lucrării se regăsește în definirea și interpretarea exigențelor legii penale privind încadrarea juridică a faptelor de fals și minciună în vederea alterării consecințelor juridice prin declarațiile cu rea-voință, explicarea conduitei ilicite ale făptuitorului în cazul unor asemenea infracțiuni, delimitarea modalităților normative de săvârșire a infracțiunii. Tezele înfățișate pot fi de un real aport în activitatea de aplicare a normelor penale, ce prevăd răspunderea penală pentru darea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Cercetarea poate să contribuie la soluționarea unor probleme și neclarități, ce rezultă din conținutul normativ al normelor privind răspunderea penală pentru declarațiile cu rea-voință producătoare de consecințe juridice. Cercetarea, la fel, poate să contribuie la o cunoaștere mai profundă a fenomenului declarației cu rea-voință în dreptul penal, dar și la însușirea metodelor de prevenție a acestui tip de infracțiuni. Lucrarea poate servi drept un veritabil ghid de îndrumare, în special pentru cei ce aplică normele de drept - ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători.

Implementarea și aprobarea rezultatelor științifice. Unele teze și idei, constituind rezultatul cercetărilor, au fost prezentate în cadrul unor conferințe științifice internaționale, și anume: Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători „Republica Moldova în contextul geopolitic contemporan și perspectivele integrării europene”. Ediția a IV-a. Chișinău, 16 aprilie 2010; Materialele Conferinței științifico-practice internaționale „Reformele cadrului legal și instituțional din Republica Moldova prin prisma practicilor europene”. Chișinău, 30 aprilie 2010; Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. Volumul II. Drept Național și Științe politice. Ediția a VIII-a. Chișinău, 3 iunie 2014 etc. Rezultatele cercetării pot servi drept bază teoretico-metodologică pentru efectuarea unor cercetări ulterioare. Unele rezultate științifice înfățișate în prezenta teză de doctorat pot fi utile în procesul instructiv-didactic din instituțiile de învățământ universitar cu profil juridic, precum și în cadrul activității practice a organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată.

Publicațiile la tema tezei de doctor. La tema tezei de doctor au fost elaborate și publicate opt lucrări științifice, atât în reviste de profil, precum și în culegeri de materiale ale conferințelor naționale și internaționale.

Volumul și structura tezei. Teza de doctor are următoarea structură: Introducerea, patru capitole, concluzii și recomandările, bibliografia, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului. Ca finalitate, lucrarea este expusă în cadrul a 194 pagini, iar lista bibliografică cuprinde 290 titluri.

Cuvintele-cheie: declarație, rea-voință, rea-credință, denunțare falsă, declarație mincinoasă, concluzie falsă, traducere incorectă, interpretare incorectă, martor, expert, parte vătămată, specialist, interpret, traducător, justiție, organ de urmărire penală, consecință, urma

CONȚINUTUL TEZEI

Introducerea lucrării pune în evidență actualitatea temei, descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare, scopul și obiectivele lucrării, semnificația teoretico-practică și valoarea aplicativă a cercetării. Tot aici sunt expuse și rezultatele științifice principale, înaintate spre susținere.

Capitolul I, cu titlul **„Analiza doctrinară privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice”** conține 3 paragrafe: *1.1. Analiza materialelor științifice consacrate incriminării declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice publicate în Republica Moldova; 1.2. Analiza materialelor științifice consacrate incriminării declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, publicate în alte state; 1.3. Concluzii la capitolul 1.*

În cadrul acestui capitol este efectuată analiza materialelor științifice, publicate în Republica Moldova și a celor publicate peste hotare, consacrate incriminării juridico-penale a declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Elucidarea conținutului surselor bibliografice se realizează în ordine cronologică, fiind luată în calcul importanța și genul lucrării. O atenție deosebită s-a acordat lucrărilor editate în România și Federația Rusă, elucidată fiind amploarea și profunzimea ideilor în materia răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal. Concluziile din acest capitol pun în evidență că pe durata întregii sale istorii, legislația Republicii Moldova a cunoscut în avansare instituția incriminării juridico-penale a declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Realizările conceptelor științifice și legislative din acest domeniu nu pot fi nicicum subapreciate, sau puse la îndoială. Dezvoltarea științei este imposibilă fără de luarea în calcul a acelei experiențe bogate care a ajuns la noi începând cu perioada primelor „monumente juridice”. Evoluția dreptului penal și instituirea reglementărilor ce țin de incriminarea juridico-penală a declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice este legată nemijlocit de evoluția statalității, de formarea culturii juridice naționale și întregului sistem juridic, iar realizările conceptelor științifice și legislative din acest domeniu nu pot fi subapreciate, sau puse la îndoială.

Capitolul II cu titlul **„Accepțiuni generale privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice”** vizează trăsăturile declarației cu rea-voință pasibilă de incriminare prin norme de drept penal, conceptul juridico-penal și juridico-civil al bunei-voințe, bunei-credințe, relei-voințe, relei-credințe, delimitarea dintre conceptul de „rea-voință” și „rea-credință”, nuanțează caracterul intenționat al declarației cu rea-voință în calitatea acesteia de faptă intenționată de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice. Tot în cadrul acestui capitol este expusă tipologia declarațiilor cu rea-voință, având la bază clasificarea lor în baza mai multor criterii.

În paragraful 2.1. **„Conceptul declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice și pasibile de incriminare”** se constată că declarațiile, cu însușirea de a produce, potrivit legii, consecințe juridice, sunt specificate în diferite acte normative. Ceea ce conferă unei declarații calitatea de a produce consecințe juridice sunt împrejurările excepționale care nu îngăduie întârzieri pentru luarea în considerare a unei declarații (forța majoră, starea de necesitate etc.) [11, p. 1083]. În literatura de specialitate, majoritatea autorilor nu definesc declarațiile la general, ci oferă noțiuni pentru acestea în funcție de calitatea procesuală a persoanei care face declarații. Astfel, doctrina operează mai frecvent cu definițiile date declarațiilor martorului, părții vătămate, bătutului, învinutului, inculpatului și mai rar o definiție dată declarațiilor la general, ca mijloc de probă [23, p. 622]. Or, conceptul de declarație urmează a fi definit

mult mai larg în raport cu declarația-mijloc de probă, el materializându-se și în declarația cu privire la impozitul pe venit și în declarația necorespunzătoare adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice sau în declarațiile intenționate false ce țin de protecția proprietății intelectuale ori în declarațiile cu privire la venituri și proprietate etc. Făcând referire la declarația făcută cu rea-voință în cadrul anumitor raporturi juridice, putem constata, că noțiunile de „vinovăție”, „eroare”, „bună-credință” și „rea-credință” prezintă conexiuni pronunțate, dată fiind natura proceselor psihice ce le alcătuiesc [31, p. 41-42]. În literatura de specialitate s-a menționat, de asemenea și faptul, că noțiunea de „bună-credință” este, în același timp, complexă și unică, constituind o noțiune cuprinzătoare și vie care leagă în mod profund dreptul de psihologie și mai ales de morală”, or „buna-credință” este conștiința sigură a observării tuturor condițiilor cerute pentru realizarea unui raport juridic determinat [31, p. 53]”.

Paragraful, 2.2., intitulat „*Tipologia declarațiilor cu rea-voință – fapte de fals și minciună privind alterarea consecințelor juridice*” denotă că în doctrină declarațiile sunt clasificate în: 1) declarații judiciare; 2) declarații extrajudiciare. Declarația este judiciară atunci când este făcută în cadrul unui proces judiciar, în fața organelor judiciare, cu respectarea normelor procedurale, constituind prin ea însăși mijloc de probă [19, p. 101; 3, p. 110]. Declarația este extrajudiciară când este făcută în afara procesului judiciar, conținutul ei ajungând la cunoștința organului judiciar prin intermediul altor mijloace de probă. Este cazul unor scrisori, declarații ale unor martori ori a unor înscrisuri în care s-au consemnat declarațiile făcute în cadrul unor cercetări administrative. De asemenea, pot fi incluse în această categorie și informațiile desprinse dintr-un jurnal personal, dintr-un memoriu redactat ori din alte înscrisuri [3, p. 111]. Referindu-ne la anumite feluri de declarații producătoare de consecințe juridice, care se impun prin acte normative, cu titlul de exemplu, pot fi remarcate declarațiile de stare civilă, declarațiile de venituri, de impunere fiscală, declarația necesară pentru reducerea sau scutirea de impunere, declarația privind obținerea unor scutiri fiscale, declarația de acceptare sau renunțare la anumite drepturi sau, de asemenea, a unor obligații [16, p. 627].

Paragraful 2.3. al același capitol, cu genericul „*Evoluția legislației penale a Republicii Moldova privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice*” reflectă o incursiune istorică privind ocrorirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, din cele mai vechi timpuri, până în perioada contemporană. În acest context și legislației Republicii Moldova, pe durata întregii sale istorii, i-a fost cunoscută instituția protecției juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. Sub aspect istoric, încă din cele mai vechi timpuri, proba cu martori a fost admisă în cadrul soluționării litigiilor apărute între membrii societății. Forța probantă a declarațiilor martorului nu a fost aceeași în toate sistemele de drept [5, p. 197]. Izvoarele antice ale dreptului geto-dac vorbesc în materie penală de jurământul fals și acuzațiile false, ele fiind sancționate prin pedeapsă capitală [1, p. 10-11]. După cum se relatează în literatura de specialitate, pentru rezolvarea diferendelor privitoare la hotare sunt prevăzute *jurământul cu brazda* și *conjuratorii*, care depuneau mărturie pentru stabilirea faptelor și uneori dădeau și hotărâri. Ambele au avut o largă aplicare în țările române în timpul Evului Mediu [12, p. 44].

Cel de-al III-lea Capitol, intitulat „*Incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, în legislația Republicii Moldova*” realizează, prin conținutul său, fundamentarea incriminării a declarațiilor cu rea-voință în conformitate cu prevederile legislației penale a Republicii Moldova. În acest context, paragraful 3.1. „*Incriminarea declarației cu rea-voință privind drepturile de autor*” vizează fapta incriminată la art. 185³ Cod penal al Republicii Moldova. Potrivit normei de incriminare în cauză acțiunea poate fi realizată prin următoarele cinci modalități normative, cu caracter alternativ: 1) declarațiile false care subminează autoritatea solicitantului de protecția obiectului de proprietate intelectuală; 2) operarea cu înșcrieri false în documentele ce țin de protecția proprietății intelectuale; 3) falsificarea documentelor necesare eliberării titlului de protecție; 4) perfectarea documentelor falsificate, care subminează autoritatea solicitantului de protecție a obiectului de proprietate intelectuală; 5) prezentarea de documente cu date care subminează autoritatea solicitantului în protecția obiectului de proprietate intelectuală [10, p. 804]. Astfel, infracțiunea prevăzută la art. 185³ CP RM constă în declararea intenționat mincinoasă făcută în fața AGEPI în vederea producerii unei consecințe juridice în favoarea celui care depune declarația sau în favoarea altei persoane și în detrimentul și spre subminarea autorității persoanei care are titlul de protecție asupra obiectului respectiv al proprietății industriale sau a efectuat depozitul național reglementar. Prin declarații intenționat false se înțeleg acțiunile care conțin afirmații false depuse într-un act oficial, prin care se aduce la cunoștință, se întărește o măsură luată, se notifică ceva [2, p. 377].

Paragraful 3.2. „*Incriminarea declarației cu rea-voință privind înfăptuirea justiției*” stabilește că domeniul justiției suscită protecție penală contra declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Or, faptele îndreptate împotriva înfăptuirii justiției reprezintă un grav pericol și un însemnat obstacol pentru normala desfășurare a activității organelor însărcinate cu înfăptuirea justiției [13, p. 486-487]. În această ordine de idei constrângerea de a face declarații (art. 309 CP al RM) reprezintă una dintre faptele prejudiciabile grave privind înfăptuirea justiției. Infracțiunea prevăzută la art. 309 CP al RM este în tangență cu declarația producătoare de consecințe juridice, or urmărește scopul să producă anumite efecte scontate de făptuitor – adică de către persoana care constată infracțiunea, ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător, iar *declarația* pretinsă sau obținută, prin constrângere, aparține unei persoane, participante într-un proces penal, fie expertului sau a interpretului. Astfel, fapta persoanei participante în procesul penal, expertului sau interpretului, de a da declarații producătoare de consecințe juridice, fie cu rea-voință sau cu bună credință, cedând constrângerii prin amenințare sau prin alte acte ilegale, nu are relevanță penală.

Fapta incriminată la art. 309 CP al RM *se referă la acțiunea de constrângere*, prin amenințare sau prin alte acte ilegale, exercitată de către reprezentanții statului (agentul constator, ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător) asupra persoanelor participante în proces, de a face declarații. Incriminarea în cauză nu se referă la declarațiile cu rea-voință propriu zise și la consecințele produse.

Constatăm prin urmare, că „constrângerea de a face declarații”, ca faptă penală, exclude acea „rea-voință” ce poate fi manifestată de persoanele care fac anumite declarații, producătoare de consecințe juridice, fapt care detașează infracțiunea

prevăzută la art.309 CP al RM de conceptul declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Respectiv, pe cale de consecință, constrângerea exclude vinovăția celui care a făcut declarația fiind amenințat, deoarece, în cazul constrângerii fizice sau psihice se înlătură caracterul penal al faptei din motivul că infracțiunii îi lipsește una din trăsăturile esențiale: vinovăția. Conform regulilor generale ale răspunderii penale, nu există vinovăție când făptuitorul este lipsit de capacitatea de a-și manifesta voința și a-și dirija acțiunile [2, p. 90].

Denunțul sau plângerea trebuie formulate, iar dovezile înfățișate, aduse, toate cu bună-credință, așa încît ele să contribuie la înfăptuirea justiției penale, la stabilirea adevărului și la aplicarea justă a legii penale. Înfăptuirea justiției poate fi împiedicată, deturnată printr-o învinuire mincinoasă făcută prin denunț sau plângere cu privire la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală de către o anume persoană sau prin producerea ori ticluirea de probe mincinoase în sprijinul unei învinuiri nedrepte. Săvârșirea unor asemenea fapte este de natură să îngreuneze sau să împiedice activitatea organelor judiciare cu atribuții în procesul penal (în faza de urmărire sau de judecată), creând acestora reale și uneori greu surmontabile dificultăți, punând în pericol înfăptuirea dreaptă și eficientă a justiției penale, producând astfel grave stări de pericol pentru relațiile sociale referitoare la acestea. Socotind ca social periculoase asemenea fapte și constatând justificat că pentru prevenirea și combaterea lor, este necesară intervenția legii, legiuitorul le-a incriminat sub denumirea marginală de denunțare calomnioasă (denunțare falsă), inclusă în gruparea infracțiunilor contra înfăptuirii justiției [14, p. 25-26]. Rațiunea incriminării acestei fapte este aceea de a evita desfășurarea unei proceduri penale împotriva unei persoane nevinovate, cunoscute fiind efectele negative atât asupra celui cercetat, cât și asupra credibilității sistemului judiciar, dacă ulterior se constată că s-au desfășurat proceduri penale împotriva unei persoane fără un temei în realitatea faptică sau în cea juridico-penală [25, p. 43].

În cazul sesizării prin plângere, făptuitorul acuză pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni contra intereselor sale, iar în cazul sesizării prin denunț, el, adică făptuitorul, din propria inițiativă, acuză pe altcineva de comiterea unei infracțiuni [9, p. 361]. Cerința legii, referitoare la săvârșirea infracțiunii prin plângere sau denunț, este îndeplinită chiar dacă plângerea sau denunțul nu s-au făcut cu respectarea condițiilor prevăzute de Codul de procedură penală. Este necesar doar ca denunțul sau plîngerea să cuprindă suficiente elemente de natură a se putea începe urmărirea penală [16, p. 529]. Condiția referitoare la săvârșirea infracțiunii prin plângere sau denunț este îndeplinită atât în cazul unui denunț semnat, cât și în cazul unui denunț nesemnat, atât în cazul în care plângerea sau denunțul oral a fost consemnat într-un proces-verbal constatator, cât și în cazul când nu a fost consemnat într-un asemenea proces-verbal [22, p. 23-24].

La rândul său, și declarația mincinoasă a martorului sau a părții vătămate este capabilă să afecteze activitatea normală a organelor de justiție. Pericolul social al acestor fapte este determinat de faptul, că acestea sunt de natură să determine organele de drept și judiciare pe o cale incorectă, să adopte decizii necorespunzătoare. Anume în rezultatul declarațiilor false sunt posibile situațiile de eliberare de răspundere penală a persoanelor vinovate, aplicarea nefundamentată a unei pedepse mai blânde și condamnarea persoanelor care nu au nici o vină. Declarația mincinoasă a martorului sau a părții vătămate atentează nemijlocit la activitatea normală și corectă a instanței de

judecată și a organelor de urmărire penală, orientată spre realizarea sarcinilor justiției [24, p. 57]. Fiind o infracțiune de pericol, mărturia minciunoasă nu este îndreptată împotriva unor valori materiale, a unor bunuri corporale și prin urmare aceasta nu are obiect material. Declarațiile scrise ale martorilor, rapoartele întocmite de către experți, traducerea formulate de interpreți sunt mijloace prin care se concretizează mărturia minciunoasă și nu obiectele materiale ale infracțiunii, acțiunea făptuitorului ne fiind îndreptată împotriva lor, dar fiind realizează prin intermediul acestora [14, p. 84]. Mărturia minciunoasă privind învinuirea în săvârșirea unei infracțiuni poate conduce la condamnarea unei persoane nevinovate, iar mărturia minciunoasă în cauzele civile, poate determina adoptarea unei soluții injuste etc. Însă în cauzele penale, contravenționale și procesele disciplinare cel mai des mărturia minciunoasă se face cu scopul de a îndreptăți, pe nedrept, persoana în faptele imputate [34, p. 99-100]. Infracțiunea specificată constă în fapta martorului, de a face declarații minciunoase (acțiune) sau de a nu spune tot ce știe privitor la împrejurările esențiale pentru cauză, asupra cărora este întrebat, în mod special (inacțiune). Prin a face declarații minciunoase se înțelege a afirma neadevărul sau a nega adevărul. Pentru a constitui infracțiune se mai cere, însă, ca afirmațiile minciunoase să fie privitoare la împrejurări esențiale pentru cauză, adică la împrejurări determinante pentru soluționarea ei. Deși trăsătura de mai sus privește numai situația când alterarea adevărului de către martor se manifestă sub forma omisiunii acestuia de a spune tot ce știe, totuși, satisfacerea ei se impune și în cazul când alterarea adevărului îmbracă forma tăcerii [9, p. 364-365].

Refuzul sau eschivarea de a face declarații are anumite criterii comune cu cele ale declarației minciunoase, însă gradul de pericolozitate socială a celei dintâi este cu mult mai redus, deoarece în cazul declarației minciunoase cel vinovat împiedică stabilirea adevărului, orientând activitatea organelor de drept pe calea incorectă, iar în situația refuzului de a face declarația ne confruntăm de nedorința de a contribui la stabilirea adevărului, cu toate că persoana are o asemenea obligațiune [40, p. 164]. Refuzul se manifestă prin acțiune și poate fi direct sau ascuns. Renunțarea directă reprezintă declarația deschisă a persoanei că ea nu va face declarații. În situația refuzului ascuns (vualat) cel audiat nu face declarații, făcând referire la anumite împrejurări inventate (nu a văzut, nu a memorizat etc.). Refuzul se face în formă verbală sau scrisă, cel verbal urmând a fi fixat în procesul verbal. Infracțiunea este consumată din momentul refuzului de a face declarații [39, p. 305]. Eschivarea de a face declarații constă din nedorința și sustragerea persoanei de a face declarații, însă ea se manifestă printr-o anumită conduită a martorului sau a părții vătămate, care, fiind legal citați, nu se prezintă la audiere, având scopul de a nu face declarații [2, p. 687] Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații constituie infracțiune numai în cazul în care aceste acțiuni sau inacțiuni se săvârșesc în cadrul urmăririi penale sau în cadrul cercetării judecătorești [2, p. 687].

Infracțiunea de influențare a declarațiilor se referă, pe de o parte, la încercarea de a determina o persoană să nu sesizeze organele de urmărire penală, să nu dea declarații, să își retragă declarațiile, să dea declarații minciunoase ori să nu prezinte probe, iar pe de altă parte, la determinarea unei persoane, indiferent de calitatea pe care o are într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură judiciară, de a proceda altfel decât legal [21, p. 82]. Pericolozitatea socială al faptei vizate ține de faptul că în rezultatul

determinării la depunerea de declarații mincinoase, organele de drept obțin și instrumentează corespunzător informații false, considerente din care obiectul acestei infracțiuni este asemănător cu cel al infracțiunii de declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă [39, p. 324].

Determinarea la depunerea de declarații mincinoase reprezintă o formă periculoasă de opunere și împotrivire actului de justiție, deoarece: a) contribuie la darea de declarații false, ceea ce împiedică stabilirea adevărului în cadrul cauzei penale, fapt care poate avea drept urmare condamnarea persoanelor nevinovate; b) este însoțită de exercitarea unei influențe ilegale asupra martorilor, părților vătămate, experților [42, p. 94]. Determinarea la depunerea de declarații, producătoare de consecințe juridice (art.314 CP al RM) se realizează prin următoarele modalități normative: 1) prin constrângere; 2) prin promisiune de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale; 3) prin oferire de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale; 4) prin dare de bunuri, servicii ori de alte avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale. În ce măsură incriminarea vizată la art. 314 CP al RM, cu modalitățile normative stipulate, se încadrează în conceptul declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. În temeiul prevederilor art. 35, 39 CP al RM determinarea, prin *constrângere* a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, în cadrul procesului civil, procesului penal, procesului contravențional sau în instanța de judecată internațională, constituie nu altceva decât o cauză care înlătură caracterul penal al faptei; constrângerea exclude acea „rea-voință” a declarației, producătoare de consecințe juridice, fapt care o detașează de conceptul promovat. În cazul celorlalte modalități normative de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.314 CP al RM vom avea declarații cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

Încercarea de a determina declarația mincinoasă, care a fost respinsă de martor, expert sau interpret, apare ca o tentativă întreruptă de a instiga mărturia mincinoasă. Însă, dacă martorul constrâns sau corupt acceptă să săvârșească mărturia mincinoasă, dar ulterior se dezice și spune adevărul, încercarea de a determina mărturia mincinoasă apare ca o tentativă fără efect. Prin urmare și în primul caz și în cazul al doilea suntem în prezența a două variante de tentativă de a determina mărturia mincinoasă [34, p. 127-128].

Paragraful 3.3. „*Incriminarea declarației cu rea-voință privind încrederea publică*” demarează cu mențiunea că, de fapt, ca și în situația multiplelor infracțiuni de fals, valoarea socială protejată este încrederea publică în autenticitatea înscrisurilor [15, p. 376]. Uzul de fals constă în folosirea unui înscris oficial sau sub semnătură privată, cunoscând că este fals, în vederea producerii unei consecințe juridice. Rezultă că pentru reținerea acestei infracțiuni este necesară o situație premiză, constând în preexistența unui înscris fals, fie că este vorba de un înscris sub semnătură privată. În ceea ce privește caracterul fals al unui înscris, acesta poate fi dobândit fie cu prilejul întocmirii sale (prin atestarea unor fapte sau împrejurări necorespunzătoare adevărului ori prin omisiunea cu știință de a insera unele date sau împrejurări), fie prin contrafacerea

scrierii sau subscrierii ori prin alterarea lui în orice mod. Rezultă, așa dar, că un înscris poate fi fals nu doar în totalitate, ci și în parte, în situația în care doar unele împrejurări pe care conținutul său le atestă nu corespund adevărului [32, p. 151]. În cazul acestei infracțiuni, spre deosebire de falsul intelectual, întocmirea înscrisului falsificat este consecința declarației unei persoane, alta decât funcționarul care întocmește înscrisul prin care se consemnează declarația falsă [6, p. 339]. Declarația poate fi făcută la inițiativa autorului sau la solicitarea unității, instituției competente; ea poate fi făcută oral sau scris, nemijlocit de către făptuitor sau transmisă prin intermediar, în limba română sau într-o limbă străină [16, p. 626]. Această infracțiune se realizează prin declarații necorespunzătoare adevărului, făcute unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine sau pentru o terță persoană, atunci când, potrivit legii sau împrejurărilor, declarația servește pentru producerea acestor consecințe. Prin declarare necorespunzătoare adevărului, în sensul art. 352¹ Cod penal, se înțelege crearea sau denaturarea conținutului unor asemenea declarații, cu condiția ca acestea să fie făcute unui organ competent [2, p. 773].

În paragraful 3.4 „*Alte incriminări privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice*” au supuse tratamentului juridico-penal alte infracțiuni prevăzute de CP al RM care sunt în tangență cu declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Spre exemplu, art. 244¹ CP al RM (Evaziunea fiscală a persoanelor fizice) vizează *declarația* cu privire la impozitul pe venit. Întrebarea care s-a pus este dacă implică sau nu aceste infracțiuni declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

În acest context este de arătat că elementul material al infracțiunii prevăzute la art. 244¹ CP al RM se realizează prin următoarele modalități normative: 1) eschivarea de la prezentarea a declarației cu privire la impozitul pe venit, a cărei prezentare, în conformitate cu legislația fiscală a Republicii Moldova, este obligatorie; 2) includerea în declarația cu privire la impozitul pe venit a unor date denaturate.

Astfel, în primul caz de evaziune fiscală, persoana fizică intenționat, cu scopul de neachitare a impozitului pe venit, la expirarea termenelor stabilite prin lege, nu a prezentat *declarația* cu privire la venitul organelor corespunzătoare. Iar în cel de-al doilea caz de evaziune fiscală, persoana fizică indică cu rea-voință în declarația depusă organelor competente informații financiar-fiscale care nu corespund realității.

În acest sens, evidențiem declarația cu privire la impozitul pe venit, vizată în art. 244¹ CP al RM (Evaziunea fiscală a persoanelor fizice), ca fiind susceptibilă de atribuire la categoria declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

În ce privește infracțiunea de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (art.244 Cod penal al Republicii Moldova) s-a relatat că activitatea infracțională de evaziune este nemijlocit legată de anumite manopere în privința documentelor contabile și fiscale – neprezentarea lor sau operarea de date false în conținutul acestora - legiuitorul neoperând în conținutul normativ cu noțiunea de declarație. Însăși esența faptelor de evaziune fiscală, legate de evidența anumitor acțiuni, fapte și obiecte, în virtutea gradului avansat de complexitate, necesită o reflectare documentară obiectiv-formală [46, p. 86]. Potrivit textului incriminator de la art. 244 CP RM, fapta de evaziune fiscală a persoanei juridice (întreprinderii, instituției, organizației) nu se realizează prin prezentarea declarației cu privire la impozitul pe

venit, dar în modalitățile normative care constituie elementul material al faptei specificate la acest articol. Dacă fapta de evaziune fiscală a persoanelor fizice constă în eschivarea de la prezentarea *declarației* cu privire la impozitul pe venit sau prin includerea în *declarație* a unor date denaturate, atunci prin evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (art.244 CP al RM) elementul material se realizează fie prin includerea în documentele contabile, fiscale sau financiare a unor date denaturate privind veniturile sau cheltuielile, a unor cheltuieli care nu au la bază operațiuni reale ori care au la bază operațiuni ce nu au existat, fie prin tănuirea unor obiecte impozabile, dacă suma impozitului care trebuia să fie plătit depășește 1500 unități convenționale.

Ca urmare a celor specificate, putem constata că infracțiunea de evaziune fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor (art.244 Cod penal al Republicii Moldova), ținând cont de subiectul acestei componente de infracțiune, nu implică declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

În șirul infracțiunilor care vizează declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice se înscrie și incriminarea prevăzută la art. 330¹ CP al RM (Încălcarea regimului de confidențialitate a informațiilor din declarațiile cu privire la venituri și proprietate). Această incriminare justificată de necesitatea socială de identificare a persoanei, care de fapt a constituit întotdeauna o preocupare atât pentru puterea publică, cât și pentru sectorul privat.

Datele personale au făcut întotdeauna obiectul unor manopere, atât cu caracter legal, dar nu rareori fiind și obiect de atentare al unor infracțiuni. În acest sens, *declarația cu privire la venit și proprietate* este un act confidențial și nu poate fi dată publicității decât în cazurile și în condițiile prevăzute de lege. Astfel de cazuri reprezintă informațiile cu privire la valoarea totală a proprietății declarate sau lista tuturor bunurilor care constituie proprietate a subiectului declarării, cu indicarea dacă aparține cu titlu de proprietate sau cu titlu de folosință, inclusiv a celor aflate în afara țării, care se publică în mijloacele mass-media și internet, pentru a fi aduse la cunoștința maselor largi ale populației [35, p. 168]. Infracțiunea prevăzută la alin. 3, art. 330¹ CP al RM, adică divulgarea sau publicarea intenționată a informațiilor din declarațiile de avere și interese personale de către persoanele cărora aceste informații le-au devenit cunoscute în procesul îndeplinirii atribuțiilor de serviciu sau al exercitării controlului constă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiune, acțiune care afectează regimul juridic și integritatea declarațiilor prin următoarele modalități alternative: 1) divulgare; 2) publicare [11, p. 920].

Paragraful 3.5. „*Aspecte comune și de delimitare ale declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, incriminate prin legea penală*” vine să evidențieze semnele comune și criteriile de delimitare dintre declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice. Astfel, infracțiunea de mărturie minciunoasă nu poate fi săvârșită decât de un martor, expert sau interpret. Persoana care nu se află față de organul judiciar într-un raport juridic specific, respectiv nu are calitatea procesuală de martor, expert sau interpret, nu poate fi subiect al infracțiunii de mărturie minciunoasă. Cu alte cuvinte, nu poate avea calitatea de martor și nu poate săvârși infracțiunea de mărturie minciunoasă persoana care are calitate de parte în proces [8, p. 397].

În doctrină se regăsesc polemici asupra faptului prin ce se deosebește refuzul sau eschivarea de a face declarații și darea de declarații mincinoase prin inacțiune, adică prin trecerea cu vederea a împrejurărilor cunoscute martorului. Răspunsul la această întebare este în funcție de atitudinea unui sau altui autor de faptul dacă susține sau nu forma declarației mincinoase prin inacțiune. Spre exemplu, dacă martorul ocular al unei fapte infracționale va declara că el nu cunoaște nimic, adică, faptic nu comunică adevărul, apoi acest comportament va fi calificat ca declarație mincinoasă potrivit art.312 CP al RM [45, p. 98-99].

Constrângerea de a face declarații, prevăzută la art. 309 CP al RM are semne comune cu o altă faptă infracțională – determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte (art. 314 CP al RM). În acest sens, există coincidențe privind obiectul juridic nemijlocit și metoda de influențare – constrângerea - asupra persoanelor participante într-un proces judiciar. Totodată, între aceste componente de infracțiune există și anumite deosebiri. Declarația mincinoasă (art. 312 CP al RM) are trăsături comune cu denunțarea falsă (art. 311 CP al RM). Ele atentează asupra unuia și aceluiași obiect juridic nemijlocit și constau în comunicarea informațiilor cu bună-știință falsă; ambele infracțiuni au caracter intenționat. Totodată, între acestea pot fi evidențiate și anumite deosebiri esențiale. În art. 311 CP al RM se vorbește despre denunțarea cu bună-știință falsă pentru a învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni. Respectiv, denunțarea falsă este posibilă doar în cadrul unui proces penal, în timp ce declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă pot avea loc în cadrul oricărei cauze, atât penale, cât și civile.

Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații (art. 313 CP al RM) are asemănare cu declarația mincinoasă (art. 312 CP al RM), din considerentul că atentează asupra unuia și aceluiași obiect juridic. În același timp, între ele există și deosebiri. Cea mai esențială deosebire dintre ele constă în faptul că refuzul sau eschivarea de a face declarații se exprimă doar prin inacțiune, iar declarația mincinoasă, de regulă, constă în acțiune, dar poate fi comisă, în anumite împrejurări și prin inacțiune [39, p. 324].

Capitolul 4 **„Incriminări privind declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, în legislația altor state”** se axează pe declarațiile cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, sancționate în legislația altor state. Cercetarea se referă la legislația penală a statelor, aparținând sistemului de drept anglo-saxon, cât și celor de drept continental.

Paragraful 4.1. **„Incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept continental”** constată faptul că dreptul penal contemporan, practic din majoritatea statele, indiferent de apartenența la un sistem sau altul de drept, sancționează declarațiile cu rea-voință. În contextul vizat, unul dintre mijloacele direcționate spre eficientizarea prevenirii și combaterii acestui fenomen îl constituie perfecționarea construcției legislative a normelor de incriminare în acest domeniu.

Pe lângă dreptul penal al statelor care aparțin sistemului de drept continental, este de avut în vedere și dreptul penal european, care ar cuprinde ansamblul normelor penale (substanțiale, procedurale, penitenciare) comune statelor europene în vederea prevenirii

și combaterii criminalității. Totodată, prin extremitate, se poate vorbi de o bipolaritate a dreptului european, distingându-se astfel un drept în cadrul Consiliului Europei și altul al Uniunii Europene [26, p. 496].

În legislația penală a Germaniei este incriminată declarația falsă privind faptul unei infracțiuni și învinuirea mincinoasă a unei persoane concrete în comiterea infracțiunii (Titlul VII al CP german, „Infracțiuni împotriva ordinii publice”). În cadrul Titlului X al CP german „Bănuiala falsă” este prevăzută răspunderea penală a celor care în cadrul unei instituții de stat sau în fața unei persoane cu demnitate publică, competente să primească sesizările referitoare la infracțiuni, depun cu rea-voință o declarație falsă privind învinuirea unei anumite persoane în comiterea unei infracțiuni, pentru ca în privința acesteia să fie începută sau continuată urmărirea penală sau să fie aplicate anumite măsuri de constrângere (§ 164, Falsche Verdächtigung).

Legislația penală franceză conține o serie de norme privind răspunderea pentru declarația falsă de comitere a unei anumite infracțiuni și învinuirea mincinoasă a unei persoane concrete în săvârșirea infracțiunii. În primul caz, în calitate de obiect juridic figurează interesele justiției (Art.434-26, Capitolul IV „Infracțiuni împotriva justiției”), iar în cel de-al doilea – interesele persoanei (Art. 226-10 și 226-12, Capitolul VI „Infracțiuni împotriva persoanei”, Secțiunea a III-a „Cu privire la declarațiile false”).

Potrivit legislației penale a Italiei, art. 368 CP italian, sunt incriminate faptele de denunțarea calomnioasă. Răspunderea pentru aceste fapte survine și în cazurile în care comunicarea, declarația a fost făcută anonim sau sub un pseudonim.

Paragraful 4.2. „*Incriminarea declarației cu rea-voință în legislația unor state aparținând sistemului de drept anglo-saxon*” relatează specificul reglementării și sancționării declarațiilor cu reavoință, producătoare de consecințe juridice, în statele ce aparțin sistemului de drept anglo-saxon. În acest context se remarcă o trăsătură definitorie a legislației S.U.A. - ușurința cu care unele instanțe de judecată percep și administrează probele în cursul cercetării judecătorești, limitându-se la o ascultare sumară a inculpatului și martorilor, fără a se implica activ în stabilirea tuturor circumstanțelor care au condus la săvârșirea faptei [33, p. 55]. În contextul dat, este de evidențiat acceptiunea privind credibilitatea martorului, care reprezintă o problemă extrem de sensibilă în practica judiciară. În acest sens, în sistemul *common law*, există posibilitatea ca să cerceteze în mod direct credibilitatea unui martor și, ulterior să poată să fie înlăturată declarația sa pe baza acestui motiv, prin procedura „*impeachment* [36, p. 320]”. Inculpații pot fi supuși răspunderii penale pentru declarații false făcute în cadrul ședinței de judecată, în cazurile în care ei figurează în calitate de martori în propriile lor cauze penale [44, p. 4].

Actele subordonate legilor emise de autoritățile statelor americane constituie izvor de drept penal al S.U.A., în unele cazuri determinând categoriile de infracțiuni și măsurile de pedeapsă pentru ele [20, p. 420]. Codul penal model al SUA instituie răspundere penală pentru falsificarea de documente (art. 224.1), declarația mincinoasă (art. 241.1), jurământul fals în privința împrejurărilor care au o importanță oficială (art. 241.2), denunțul fals (art. 241.5) [43].

În anul 1898, în Marea Britanie a fost adoptată Legea cu privire la probele penale, model pentru care a servit legea similară a SUA, adoptată în anul 1874. Conform art. 1 al acestei legi, fiecare învinuit, inculpat, precum și rudele apropiate lor pot interveni, la

orice etapă a procesului penal în vederea dării de declarații. De asemenea, această formulare a legii conserva vechea regulă conform căreia nu era admisă transformarea învinutului, inculpatului într-o sursă de informație, de oferire a declarațiilor care ar fi putut fi utilizate împotriva acestuia, în vederea demascării lui. Legea engleză fixa că învinutul sau inculpatul putea figura doar în calitate de martor al apărării. Aceasta însemna că declarațiile învinutului, inculpatului erau admise doar la propria cerere a acestuia sau în baza demersului apărătorului lui în acest sens.

Este de remarcat că în sistemul *common law*, jurisprudența a creat noțiunea de declarație ca fiind „liberă și voluntară”, adică oricare declarație, importantă pentru autorități, justiție, pentru drepturile persoanei să nu fie obținută nici prin violență, nici din frica ce decurge dintr-o amenințare, nici prin promisiuni sau dare de bani, bunuri, avantaje.

În fine, dreptul penal contemporan, indiferent de apartenența la unele sau alte sisteme de drept, sancționează declarațiile cu rea-voință. În contextul vizat, unul dintre mijloacele direcționate spre eficientizarea prevenirii și combaterii acestui fenomen îl constituie perfecționarea construcției legislative a normelor de drept în acest domeniu.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Pe marginea cercetării științifice realizate ținem să formulăm următoarele *concluzii generale*:

1. Declarațiile producătoare de consecințe juridice reprezintă informații comunicate organelor de stat (judiciare și de altă categorie) sau entităților private, în legătură cu stabilirea, constatarea, verificarea, recunoașterea sau consemnarea anumitor fapte și circumstanțe care sunt capabile de a genera anumite consecințe juridice sau de alt caracter în diverse domenii de activitate.
2. Rea voința și rea-credința nu pot fi sinonime, pentru că suportul psihic al voinței - mereu schimbătoare și puțin dirijabile la nivel de emoție sau total necontrolate la nivel de afect e departe de a reflecta prin sine ceva comun cu suportul psihic al credinței-convingere mereu statornică în zonele ei.
3. Rea voința este considerată lipsa dorinței de a îndeplini o anumită obligație în condițiile în care persoana avea posibilitatea îndeplinirii acesteia; rea voința este o incorectitudine a unei persoane care săvârșește un fapt sau un act contrar legii sau celorlalte norme de conviețuire socială, pe deplin conștientă de caracterul ilicit al conduitei sale. Uneori legea penală atribuie anumite consecințe speciale faptelor comise cu rea-voință.
4. Buna-știință, la rândul său, presupune un mod conștient de comportament, în speță în cazul declarațiilor. Ea se deosebește de buna-credință/buna-voință, deoarece exclude erorile scuzabile la perceperea, memorizarea și reproducerea informațiilor, fiind similară relei-voințe, înglobând elementul conștientizării că faptele sau împrejurările unei anumite cauze sunt prezentate într-un mod special denaturat sau eronat. Astfel, noțiunea de „bună-știință” poate fi interpretată, din punct de vedere etimologic, ca fiind sinonim cu noțiunea de „rea-voință”.
5. Declarațiile cu însușirea de a produce, potrivit legii, consecințe juridice sunt specificate în acte normative. Ipotezele în care există obligația de declarație în vederea producerii de consecințe juridice trebuie să se regăsească într-un act

normativ, care va conține și prevederi cu referire la consecințele pe care le poate produce această declarație. Dacă declarația necorespunzătoare adevărului nu este una dintre aceste declarații care, potrivit legii sau împrejurărilor, servește pentru producerea unei consecințe juridice, fapta nu constituie infracțiunea de fals în declarații.

6. În acele cauze penale în care probatoriul se întemeiază cu precădere pe mijloacele materiale de probă, importanța declarațiilor persoanelor rămâne nealterată, deoarece mijlocul material de probă nu prezintă valoare în sine: considerat izolat, nu dovedește nimic dacă nu este integrat în ansamblul împrejurărilor cauzei, dacă nu se cunoaște proveniența lui. Or, toate acestea nu pot fi precizate decât prin mijlocirea declarațiilor omenești.
7. Acțiunea de a face afirmații mincinoase înseamnă a face relatări nesincere respectiv, în neconcordanță cu cele știute de martor. Infracțiunea de mărturie mincinoasă nu subzistă în situația când martorul redă sincer, corect împrejurările și faptele pe care le cunoaște, însă dă acestora o semnificație eronată, deoarece sarcina aprecierii probelor revine organelor abilitate de lege. De asemenea, infracțiunea de mărturie mincinoasă nu există când martorul relatează că a văzut sau a auzit anumite lucruri, care au avut loc în realitate, dar pe care nici nu le-a văzut, nici nu le-a auzit, ci doar le-a cunoscut indirect.
8. În situațiile când prin afirmațiile mincinoase martorul urmărește să evite tragerea sa la răspundere penală, fapta nu constituie o infracțiune. O soluție contrară ar duce la concluzia că, în sarcina celor ce au săvârșit o infracțiune, există obligația de autodenunțare, concluzie ce nu poate fi acceptată, atâta timp, cât nici obligația denunțării unor infracțiuni săvârșite de alte persoane nu există, decât în cazurile în care legea prevede expres acest lucru.
9. Nu reprezintă dare de declarații participarea persoanelor în cadrul acțiunilor de urmărire penală, unde, aceste persoane, sunt implicate în vederea efectuării altor funcții, ca de exemplu, examinarea corporală, experimentul, prezentarea spre recunoaștere, colectarea mostrelor pentru cercetare comparativă.
10. Fapta incriminată la art. 309 CP al RM se referă la acțiunea de constrângere, prin amenințare sau prin alte acte ilegale, exercitată de către reprezentanții statului (agentul constatatator, ofițerul de urmărire penală, procuror sau judecător) asupra persoanelor participante în proces, de a face declarații. Incriminarea în cauză nu se referă la declarațiile cu rea-voință propriu zise și la consecințele produse, or „constrângerea de a face declarații”, ca faptă penală, exclude acea „rea-voință” ce poate fi manifestată de persoanele care fac anumite declarații, producătoare de consecințe juridice, fapt care detașează infracțiunea prevăzută la art.309 CP al RM de conceptul declarației cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.
11. Determinarea, prin *constrângere* a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, în cadrul procesului civil, procesului penal, procesului

contravențional sau în instanța de judecată internațională (art.314, alin.(1) CP al RM), potrivit prevederilor art. 35, 39 CP al RM constituie nu altceva decât o cauză care înlătură caracterul penal al faptei; constrângerea exclude acea „rea-voință” a declarației, producătoare de consecințe juridice, fapt care o detașează de conceptul promovat. În cazul celorlalte modalități normative de săvârșire a infracțiunii prevăzute la art.314 CP al RM vom avea declarații cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

12. Prin eschivarea de la darea declarațiilor, de la formularea concluziilor etc., la care este determinată persoana, se înțelege nu doar refuzul de a se prezenta la solicitarea organului de drept în vederea depunerii declarațiilor, ci și refuzul faptic de a face declarații în situația prezenței în fața organului judiciar.
13. Drepturile politice, de muncă, alte drepturi constituționale ale cetățenilor, justiție, încrederea publică, alte domenii suscită protecție penală contra declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, deziderat fundamentat pe analiza și evaluarea prevederilor art.185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al Republicii Moldova și infracțiunilor similare din legislația altor state.
14. În sistemul common law, jurisprudența a creat noțiunea de declarație ca fiind „liberă și voluntară”, adică oricare declarație, importantă pentru autorități, justiție, pentru drepturile persoanei să nu fie obținută nici prin violență, nici din frica ce decurge dintr-o amenințare, nici prin promisiuni sau dare de bani, bunuri, avantaje.

Ca rezultat al cercetării realizate în cadrul tezei de doctorat, în vederea perfecționării legii penale și a uniformizării practicii judiciare în materia răspunderii pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal, venim cu următoarele recomandări de *lege ferenda*:

A)

De expus într-o nouă redacție articolul 314 Cod penal al Republicii Moldova **„Determinarea la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte”:**

„(1) Determinarea, prin constrângere sau prin promisiune ori dare de bani, bunuri sau de alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale, a martorului sau a părții vătămate la depunerea de declarații mincinoase, a expertului sau specialistului la formularea de concluzii sau declarații false, a interpretului sau a traducătorului la efectuarea de interpretări sau traduceri incorecte, precum și la eschivarea de la depunerea declarațiilor, de la formularea concluziilor sau declarațiilor, de la efectuarea interpretărilor sau traducerilor, corespunzătoare adevărului, în cadrul urmării penale ori judecării cauzei în instanța de judecată națională sau internațională,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani.

(1¹) Determinarea, prin constrângere sau prin promisiune ori dare de bani, bunuri sau de alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale, a bănuțului, învinutului, inculpatului la depunerea de declarații mincinoase, precum și la eschivarea de la

depunerea declarațiilor în cadrul urmăririi penale ori judecării cauzei penale în instanța de judecată națională sau internațională,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 200 la 500 unități convenționale sau cu închisoare de până la 3 ani.

(2) Aceeași acțiune săvârșită de un grup criminal organizat sau de o organizație criminală ori în privința unei persoane minore,

se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani”.

(3) Transmiterea de bani, bunuri sau de alte avantaje patrimoniale ori nepatrimoniale în vederea obținerii declarațiilor corस्पunzătoare adevărului nu conține elementele componenței de determinare la depunerea de declarații mincinoase, la formularea de concluzii false sau la efectuarea de traduceri incorecte.

(4) Nu constituie infracțiune înțelegerea cu caracter patrimonial dintre infractor și persoana vătămată, intervenită în cazul unei fapte pentru care acțiunea penală se pune în mișcare prin plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea. Orice tranzacții încheiate pentru infracțiunii ce se urmăresc din oficiu, prin care o persoană își asumă anumite obligații patrimoniale în schimbul unor declarații care să-l disculpe pe bănuț, învinut sau inculpat, vor intra sub incidența infracțiunii de influențare a declarațiilor”.

B)

De expus într-o nouă redacție art. 312 Cod penal al Republicii Moldova „**Declarația mincinoasă, concluzia falsă sau traducerea incorectă**”:

(1) Prezentarea, cu rea-voință, a declarației mincinoase de către martor sau partea vătămată, a concluziei, a explicației, sau a declarației false de către specialist sau expert, a traducerii sau a interpretării incorecte de către traducător sau interpret, dacă această acțiune a fost săvârșită în cadrul urmăririi penale sau judecării cauze în instanța de judecată națională ori internațională,

se pedepsește cu amendă în mărime de până la 300 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 2 ani.

(2) Aceleași acțiuni:

a) legate de învinuirea în săvârșirea unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave;

b) săvârșite din interes material;

c) însoțite de crearea artificială a probelor acuzatoare;

d) săvârșite în privința unei persoane minore,

se pedepsesc cu amendă în mărime de la 200 la 800 unități convenționale sau cu închisoare de până la 5 ani, în ambele cazuri cu (sau fără) privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 3 ani”.

C)

De expus într-o nouă redacție art. 313 Cod penal al Republicii Moldova „**Refuzul ori eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații**”:

Refuzul sau eschivarea martorului ori a părții vătămate de a face declarații în cadrul urmăririi penale sau al cercetării judecătorești în cauzele privind infracțiunile grave, deosebit de grave și excepțional de grave, se pedepsește cu amendă în mărime de până la 300 unități convenționale”.

Această lucrare a contribuit la soluționarea *problemei științifice importante*, care rezidă în conceptualizarea ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, urmărindu-se relevarea specificului faptelor infracționale în cauză, inclusiv a modalităților normative de săvârșire, în vederea contribuirii la eficientizarea răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință pasibile de incriminare.

Subiecte pentru cercetări științifice de perspectivă la tema tezei.

În contextul și în virtutea rezultatelor materializate în cadrul acestei lucrări științifice am conturat unele subiecte de cercetare de perspectivă, la care se referă:

- 1) natura și esența răspunderii juridice pentru declarațiile cu rea-voință făcute la faza premergătoare procesului penal;
- 2) cauzalitatea și personalitatea infractorului în cauzele privind declarațiile cu rea-voință producătoare de consecințe juridice;
- 3) particularitățile de investigare a infracțiunilor privind declarațiile cu rea-voință producătoare de consecințe juridice.

BIBLIOGRAFIE

1. Aramă Elena, Coptileț Valentina. Istoria dreptului românesc. Ed. Cartea Juridică. Chișinău, 2012. 276 p.
2. Barbăneagră Alexei, Alecu Gheorghe, Berliba Viorel ș.a. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Chișinău, 2009. 859 p.
3. Bercheșan Vasile. Cercetarea penală (criminalistică – teorie și practică). Îndrumar complet de cercetare penală. Editura și Tipografia ICAR. București, 2002. 420 p.
4. Berliba Viorel. Delictul fiscal. Concept și manifestări. Monografie. Ediția I. Chișinău, 2010. 200 p.
5. Bogdan T. Curs de psihologie judiciară. Tipografia Învățământului. București, 1957. 222 p.
6. Bogdan Sergiu. Drept penal. Partea specială. Volumul I. Ediția a 2-a revăzută și adăugită. Ed. Sfera Juridică. Cluj-Napoca, 2007. 378 p.
7. Bogdan Sergiu, Șerban Doris Alina, Zlati George. Noul Cod penal: analize, explicații, comentarii: perspectiva clujeană. Ed. Universul Juridic. București, 2014. 880 p.
8. Boroș Alexandru. Drept penal. Partea specială. Ediția 2. Ed. C. H. BECK. București, 2008. 592 p.
9. Braunștein Berthold. Dreptul penal al RPR. Editura de Stat Didactică și Pedagogică. București, 1960. 239 p.
10. Brînză Sergiu, Stati Vitalie. Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul I. Tipografia Centrală. Chișinău, 2015. 1328 p.
11. Brînză Sergiu, Stati Vitalie. Tratat de drept penal. Partea specială. Volumul II. Chișinău, 2015. 1300 p.
12. Cernea Emil, Molcuț Emil. Istoria statului și dreptului românesc. Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL. București, 1996. 278 p.
13. Diaconescu Gheorghe, Duvac Constantin. Tratat de drept penal. Partea specială. Ed. C. H. BECK. București, 2009. 532 p.
14. Diaconescu Horia, Răducanu Ruxanda. Infracțiuni copntra înfăptuirii justiției. Ed. C. H. BECK. București, 2014. 256 p.
15. Dobrinoiu V., Conea N. *Drept penal. Partea specială*. Vol. II, Ed. Lumina Lex. București, 2000. 831 p.
16. Dobrinoiu Vasile, Dima Traian. Drept penal. Curs selectiv pentru licență. Partea generală și partea specială. Ed. HAMANGIU. București, 2007. 474 p.
17. Doltu Ioan, Drăghici Vasile, Negip Mariana. Martorul în procesul penal. Ed. LUMINA LEX. București, 2004. 143 p.
18. Dongoroz Vintilă. Curs de procedură penală. Ediția aII-a. București, 1942. 368 p.
19. Dumitru A. L. Drept procesual penal. Ed. Europa Nova. București, 1996. 349 p.
20. Dumneanu Ludmila. Ordinele, cutumele și doctrina: surse secundare de drept penal comparat. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2006, p. 420-423.

21. Dungan Petre, Medeanu Tiberiu, Pașca Viorel. Manual de drept penal. Partea specială. Vol. II. Ed. Universul Juridic. București, 2011. 481 p.
22. Filipaș A. Infracțiunile contra înfăptuirii justiției. Editura Academiei. București, 1985. 212 p.
23. Furnică Lucian. Unele considerente privind noțiunea și importanța declarațiilor martorului și ale părții vătămate în procesul penal. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2006, p. 622-627.
24. Gîrlea Anastasia. Justiția în calitate de obiect al denunțării false și al declarației mincinoase. Legea și Viața, octombrie, 2012, p. 56-58.
25. Gîrlea Anastasia. Reflecții asupra laturii obiective a infracțiunii de denunțare falsă. Legea și Viața. Iunie, 2014, p. 42-51.
26. Mutu-Strulea Maria. Diversitatea dreptului penal european. Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Ediție jubiliară. Seria „Științe socioumanistice”. Volumul I. Chișinău, 2006, p. 497-498.
27. Nastas Andrei. Unele aspecte privind infracțiunea de declarație mincinoasă, concluzie falsă sau traducere incorectă. Materialele Conferinței științifice internaționale anuale a tinerilor cercetători. Volumul II. Ediția a VIII-a. Chișinău, 3 iunie 2014, p. 201-210.
28. Nastas Andrei. Răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință potrivit legislației unor state aparținând sistemului de drept continental. Revista Națională de Drept, nr. 7, iulie, 2016. p. 37-40.
29. Neagu Ion, Damaschin Mircea. Tratat de procedură penală. Partea specială. În lumina noului Cod de procedură penală. Ed. Universul Juridic. București, 2015. 676 p.
30. Rămureanu V. Competența penală a organelor judiciare. Ed. Științifică și Enciclopedică. București, 1980. 374 p.
31. Romoșan Ioan-Dorel. Vinovăția în dreptul civil român. Ed. ALL BECK. București, 1999. 351 p.
32. Rotaru Cristina. Infracțiuni de fals. Practică judiciară. Ed. HAMANGIU. București, 2007. 182 p.
33. Stoica Florin Mihai. Aflarea adevărului în procesul penal prin activitățile de cercetare judecătorească. Teză de doctorat. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2004.
34. Ulianoschi Gheorghe. Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției. Ed. Garuda-art. Chișinău, 1999. 174 p.
35. Ungureanu Ovidiu, Munteanu Cornelia. Dreptul la protecția datelor cu caracter personal, un drept autonom? Revista română de drept privat. Nr. 1/2004, p. 163-170.
36. Weinstein Jack B., Mansfield John M., Abrams Norman, Berger Margaret A. Evidence (Rules, Statute and Case Supplement). The Foundation Press, Inc. Westbury. New-York, 1989. 556 p.
37. Бурданова В. С. Поиски истины в уголовном процессе. Юридический Центр Пресс. СПб, 2003. 262 с.

38. Генрих Н. В. XII Конгресс ООН и перспективы развития уголовного права. // Международное уголовное право и международная юстиция. 2010, № 2, с. 3-6.
39. Горелик А. С., Лобанова Л. В. Преступления против правосудия. Издательство Р. Асланова. Юридический центр Пресс. СПб, 2005. 491 с.
40. Лобанова Л. В. Преступления против правосудия: теоретические проблемы классификации и законодательной регламентации. Волгоград, 1999. 267 с.
41. Петросян О. Ш., Трунцевский Ю. В., Барикаев Е. Н., Саркисян А. Ж. Экономические и финансовые преступления. Изд. Закон и Право. М., 2011. 311 с.
42. Поляков М. П. О защите обвиняемого и «защите от обвиняемого»././ Государство и Право, 1998, №4, с. 94-99.
43. Примерный Уголовный кодекс США. Официальный проект Института американского права. Перевод с английского А. С. Никофорова. Под редакцией и с предисловием Б. С. Никифорова. Изд. ПРОГРЕСС. М., 1969. 303 с.
44. Туменко Ю. Почему не раскрываются преступления? // Законность, 1993, №1, с. 1-6.
45. Хабибуллин М. Х. Ответственность за заведомо ложный донос и заведомо ложное показание по советскому уголовному праву. Казань, 1975. 160 с.
46. Хаванский С. Н. Основы криминалистической характеристики преступного уклонения от уплаты налогов и (или) сборов с организации. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. М., 2006. 196 с.

ADNOTARE

Nastas Andrei, „Răspunderea pentru declarațiile cu rea-voință în dreptul penal”,
Teză de doctor în drept, Specialitatea 554.1- Drept penal și execuțional penal,
Chișinău, 2017

Structura tezei: introducere, patru capitole, 194 pagini text de bază, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 290 titluri.

Cuvintele-cheie: declarație, rea-voință, rea-credință, denunțare falsă, declarație mincinoasă, concluzie falsă, traducere incorectă, interpretare incorectă, martor, expert, specialist, interpret, traducător, justiție, consecință, urmare.

Domeniul de studiu. Drept penal. Partea specială.

Scopul și obiectivele lucrării. Scopul tezei constă în identificarea și tratarea caracterului, conținutului, formei și varietății declarațiilor cu rea-voință în dreptul penal. Obiectivele cercetării: analiza surselor consacrate ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice; conturarea și fundamentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice și pasibile de incriminare; argumentarea caracterului intenționat al declarației cu rea-voință - ca faptă de fals și minciună privind alterarea adevărului, pasibilă de incriminare; reflectarea evoluției legislației penale privind incriminarea declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice; tratamentul incriminărilor declarațiilor cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, din legislația națională și a altor state; reliefașarea aspectelor comune și de delimitare a declarațiilor producătoare de consecințe juridice ocrotite de legea penală; conturarea și fundamentarea problemei științifice importante soluționate privind răspunderea penală pentru declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice; elaborarea concluziilor generale, recomandărilor științifice și a propunerilor privind perfecționarea normelor de drept penal în sfera răspunderii penale pentru declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea și tratamentul multiaspectual al legislației și doctrinei privind ocrotirea juridico-penală a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, reprezentarea conceptului și tipologiei declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, caracterizarea sediului normativ de incriminare a acestora, inclusiv prin prisma legislației altor state și fundamentarea riguroasă a elementelor constitutive și a celor agravante ale infracțiunilor având ca obiect declarația cu rea-voință producătoare de consecințe juridice. Cercetarea științifică monografică asupra declarațiilor cu rea-voință producătoare de consecințe juridice, însoțită de analiza și evaluarea prevederilor art. 185³, 244, 244¹ 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ C.pen. al RM, a viziunilor doctrine în materie, susținute cu practică judiciară pertinentă, pune în evidență un veritabil suport științifico-practic pentru soluționarea unor probleme privind aplicarea normelor în cauză, dar și întru perfecționarea cadrului normativ în domeniu.

Problema științifică importantă soluționată *rezidă* în conceptualizarea ocrotirii juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice, urmărindu-se relevarea specificului faptelor infracționale în cauză, inclusiv a modalităților

normative de săvârșire, *în vederea* contribuiri la eficientizarea răspunderii penale pentru declarațiile cu rea-voință pasibile de incriminare.

Semnificația teoretică a lucrării rezidă în tratamentul de amplitudine, atât privind conceptul declarației cu rea-voință în dreptul penal, cât și asupra elementului indispensabil-producătoare de consecințe juridice. Plină de semnificație teoretică este abordarea științifică a tipologiei declarațiilor cu rea-voință, caracterizarea elementelor constitutive ale incriminărilor în cauză din CP al RM, dar și din legislația altor state. Tezele științifice înfățișate, polemica științifică densă, constatările și viziunile autorului privind declarația cu rea-voință, ilustrate cu spețe din jurisprudența oferă numeroase valențe teoretice cercetării de față.

Valoarea aplicativă a lucrării se regăsește în definirea și interpretarea exigențelor legii penale privind încadrarea juridică a faptelor de fals și minciună în vederea alterării consecințelor juridice prin declarațiile cu rea-voință, explicarea conduitei ilicite ale făptuitorului în cazul unor asemenea infracțiuni, delimitarea modalităților normative de săvârșire a infracțiunii. Cercetarea poate contribui la o cunoaștere mai profundă a fenomenului declarației cu rea-voință în dreptul penal, dar și la însușirea metodelor de prevenție a acestui tip de infracțiuni. Lucrarea poate servi ca ghid de îndrumare, în special pentru cei ce aplică normele de drept - ofițeri de urmărire penală, procurori și judecători.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării pot fi utilizate în investigațiile științifice privind infracțiunile care au ca obiect declarația cu rea-voință, producătoare de consecințe juridice, la soluționarea cauzelor penale referitoare la acest gen de infracțiuni, la perfecționarea normelor de drept penal, precum și în procesul instructiv-didactic în cadrul facultăților de drept.

АННОТАЦИЯ

Андрей Настас, „Ответственность за злоумышленные заявления в уголовном праве”. Диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности 554.01 Уголовное право и уголовно-исполнительное право, Кишинэу, 2017

Структура диссертации: введение, четыре главы, 194 страниц основного текста, выводы и рекомендации, библиография из 290 наименований.

Ключевые слова: заявление, злоумышленное, недобросовестность, ложный донос, ложное показание, ложное заключение, неправильный перевод, неверная интерпретация, свидетель, эксперт, специалист, переводчик, правосудие, последствие, результат.

Область исследования: Уголовное право. Особенная часть.

Цель и задачи: Целью диссертации является выявление и исследование характера, содержания, формы и видов злоумышленных заявлений в уголовном праве. Задачи исследования: анализ источников, посвященных уголовно-правовой защите заявлений, влекущих за собой юридические последствия; формирование и обоснование концепции и типологии злоумышленных заявлений, влекущих за собой правовые последствия и подлежащие

инкриминированию; обоснование преднамеренного характера злоумышленного заявления как деяния в виде лжи и фальши, касающиеся искажения правды, подлежащее инкриминированию; изложение эволюции уголовного законодательства относительно инкриминирования злоумышленных заявлений, влекущих за собой правовые последствия; толкование, связанное с инкриминированием злоумышленных заявлений, влекущих за собой правовые последствия согласно национальному законодательству и законодательству других государств; выявление общих и отличительных черт заявлений, влекущих за собой юридические последствия, защищаемые уголовным законом; определение и учреждение важной научной проблемы относительно уголовной ответственности за злоумышленное заявление, влекущее за собой юридические последствия; формулировка выводов и научных рекомендаций и предложений по усовершенствованию норм уголовного права в области уголовной ответственности за злоумышленное заявление, влекущее за собой юридические последствия.

Научная новизна и оригинальность полученных результатов вытекают из комплексного исследования законодательства и доктрины относительно уголовно-правовой защиты заявлений, влекущих за собой юридические последствия, представление понятия и типологии злоумышленных заявлений, влекущих юридические последствия, характеристика нормативной базы по их инкриминированию, в том числе через призму законодательства других государств и строгое учреждение составных иотягающих элементов преступления, имеющие в качестве объекта злоумышленное заявление, влекущее за собой юридические последствия. Монографическое научное исследование злоумышленных заявлений, влекущих юридические последствия, охватывающее всесторонний анализ и оценку положений ст.185³, 244, 244¹, 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ Уголовного Кодекса РМ, доктринальных взглядов в этой материи, поддерживаемые соответствующей судебной практикой, предопределяет эффективную научно-практическую базу для разрешения некоторых проблем, связанных с применением указанных норм, а также для совершенствования законодательства в данной области.

Решенная научная проблема состоит в концептуализации уголовно-правовой защиты деклараций, влекущих за собой юридические последствия, направленное на выявление специфики совершения преступных деяний такого рода, в том числе нормативных способов инкриминированных деяний, способствуя таким образом совершенствованию уголовной ответственности за умышленные заявления, влекущие за собой юридические последствия, подлежащие инкриминированию.

Теоретическая значимость и ценность работы заключается в многогранном исследовании понятия злоумышленного заявления в уголовном праве и неотъемлемой его части - юридических последствий. Научное исследование типологии злоумышленных заявлений, подробная характеристика элементов инкриминированных деяний как из УК РМ, так и из законодательства других стран, полны теоретической значимости. Научные диссертации, научные дебаты, заключения и мнения авторов о злоумышленных заявлениях,

составленные из конкретных случаев судебной практики предоставляют многочисленные теоретические аспекты для исследований.

Внедрение научных результатов. Результаты работы могут быть использованы в научных исследованиях относительно преступлений, имеющих в качестве объекта злоумышленное заявление, влекущее правовые последствия, в расследовании уголовных дел данного вида преступлений, в процессе совершенствования норм уголовного закона и в образовательном процессе в рамках факультетов права.

ANNOTATION

Nastas Andrei, „Liability for the ill will statements in criminal law” PhD thesis in law, Specialty: 554.1 – Criminal law (criminal law, penal execution law), Chisinau, 2016

Thesis structure: Introduction, three chapters, 194 pages of main text, conclusions and recommendations, bibliography with 290 titles.

Keywords: statement, ill will, bad faith, false denouncing, false statement, false conclusion, incorrect translation, misinterpretation, witness, expert, specialist, interpreter, translator, justice, consequence, result.

Field of study: Criminal Law (special part).

Purpose and objectives. The aim of the thesis is the determination of character, content, form and varieties of ill will statements in criminal law. The objectives of the study are analysis of sources devoted to the criminal law protection of statements that produce legal consequences; formation and establishment of the concept and typology of ill will statements which cause legal consequences, being subject of incrimination; reasoning of intentional character of malicious statements as offence in the form of lies and deceit concerning the distortion of the truth, being subject to incrimination; representation of evolution of criminal law regarding incrimination of ill will statements that produce legal consequences; description of incrimination of malicious statements that produce legal consequences according to the national legislation and and legislation of other states; identification of common and distinctive features of malicious statements that produce legal consequences, protected by criminal law; identification and establishment of an important scientific problem concerning criminal liability for malicious statements that cause legal consequences; formulation of conclusions and recommendations and proposals for the improvement of criminal law in the field of criminal liability for ill will statements that cause legal consequences.

Innovation and originality of scientific work. The scientific novelty and originality of the results obtained follow from a comprehensive study of legislation and doctrine on the criminal legal protection of malicious statements that cause legal consequences, the presentation of the concept and typology of malicious statements that produce legal consequences, the characteristics of the regulatory framework for their incrimination, including through the prism of legislation of other states and strict establishment of compound and aggravating elements of the crime, having as an object malicious statements that produce legal consequences. A monographic scientific study

of malicious statements involving legal consequences, accompanied by an analysis and assessment of the provisions of Articles 185³, 244, 244¹, 309, 311, 312, 313, 314, 352¹, 330¹ of the Criminal Code of the Republic of Moldova, doctrinal views in this matter, supported by jurisprudence, provide effective scientific and practical support for resolving some of the problems associated with the application of these legal norms, as well as for improving the regulatory framework in this field.

Scientific problem solved: The solved scientific problem of high level importance lies in conceptualizing the criminal-law protection of declarations that produce legal consequences, with the effect of highlighting the specificity of committing such kind of criminal acts, including the normative ways of committing these crimes, to help streamline criminal liability for statements willfully causing legal consequences.

The theoretical significance and value of the work lies in the multifaceted study of the concept of malicious statements in criminal law and its integral part - legal consequences. The scientific study of the typology of malicious statements, the characterization of the constituent elements of incrimination both from the Criminal Code of the Republic of Moldova and from the legislation of other countries, are full of theoretical significance. Scientific dissertations, scientific debates, conclusions and opinions of authors about malicious statements, made up of specific cases of judicial practice, provide numerous theoretical aspects for research.

Implementation of scientific results. The results of the research can be used in scientific investigations on crimes that have as an object a malicious statement entailing legal consequences in the investigation of criminal cases of this type of crime, in improving the norms of criminal law and in the educational process within the faculties of law.

NASTAS Andrei

**RĂSPUNDEREA PENTRU DECLARAȚIILE CU REA-VOINȚĂ
ÎN DREPTUL PENAL**

Specialitatea 554.01 – Drept penal și execuțional penal

Autoreferatul tezei de doctor în drept

Aprobat spre tipar:
Hârtie ofset. Tipar ofset.
Coli de tipar: 1,75.

Formatul 60×84 ¹/₁₆
Tirajul 50 ex.
Comanda nr. 340

Centrul Editorial-Poligrafic al USM
str. A.Mateevici, 60. Chișinău, MD 2009